

פחד דוד

עלון שבועי בענייני פרשת שבוע

אשדוד: רח' האדמו"ר מבעלזא 43 טל. 08-8566233 פקס. 08-8521527
ירושלים: רח' בית וגן 97 טל. 02-6433605 פקס. 02-6433570

עלון מס' 431

יו"ל ע"י מוסדות "אורות חיים ומושה" ישראל
בנשיאות בנש"ק מוריניו ורבינו הגה"צ רבי דוד חנניה פינטו שליט"א
בן הצדיק המלוב"ן רבי משה אהרן פינטו זצ"ל ונכד הצדיק הקדוש המלוב"ן רבי חיים פינטו זיע"א

משכיל לדוד

פרשת בראשית

שיחה שבועית לפרשת השבוע מאת מו"ר הגה"צ רבינו דוד חנניה פינטו שליט"א

האדם נזר הבריאה - ע"י קיום התורה

בו"ה היינו, כי וירדו בדגת הים, אינה המטרה אלא התוצאה. המטרה היא עמל התורה וקיום המצוות ותוצאה מכך זוכים ל'וירדו בדגת הים'.

נמצא שהכתר שהונח על ראשו של אדם הראשון, כנזר הבריאה תלוי ועומד. אם יזכה ויקיים את יעודו - יהא מלך! 'זכה רודה בבהמות' - אך אם יעשה הרע בעיני בוראו, וחו"ו לא יקיים שליחותו - יהפך לעבד - 'והחיה מושלת בו'.

ודבר מופלא כותב האור החיים הקדוש - 'ובדרך רמז רמז באומרו לשון ירידה על דרך מה שהודיענו ז"ל (ספר הגלגולים) כי באמצעות מעשה האדם ירד במדרגתו מבחינת אדם לבחינת דגים ולבחינת עופות ולבחינת בהמה ולבחינת שרצים, כפי ערך החטא ישפל אדם מבחינת מעלתו עד אשר ירד מטה מטה רחמנא ליצול והוא שרמזו כאן בשעת הבריאה חלקי ירידות ההדרגות שבהם יקבל עונשו וגם שבאמצעותם יחזור לשורשו'.

הרי לנו כי תכלית הבריאה היא שילמד את התורה הקדושה ויקיים את מצוותיה. וזהו שכידוע נרמז במילה בה נפתחת הפרשה 'בראשית ברא אלוקים' - בשביל התורה שנקראה ראשית. בשבילה נברא העולם.

וכדדרשו רז"ל בגמ' שבת (פח,א) וכ"ה בע"ז (ג,א) "אמר ריש לקיש מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי ה' יתירה למה לי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו". היינו כי מעת בריאת אדם הראשון עמדו השמים והארץ בתנאי שתקיים התורה ובני ישראל יקבלוה, כי זוהי תכלית בריאת העולם!

זאת ועוד, דרשו רז"ל בזהר הק' (תולדות קלד א-ב), ודרשה זו ידועה ומפורסמת, אך לצערנו ההרגש בה כבוי - "כד בעי קודשא בריך הוא למברי עלמא הוי מסתכל באורייתא, וברא עלמא". ורגילים אנשים לחשוב דהכונה היא שכביכול בתורה היה שרטוט של העולם כיצד יראה, הימים והיבשות, האגמים והנהרות, ואף דאפשר דזה הפשט. אך כמדומה שכתוב כאן יותר מזה, דכאשר ברא הקב"ה את העולם הסתכל הוא בתורה לראות מה צריך לברוא, צריך אדם או בוראים אדם, צריך אשה בוראים אשה, צריך ימים ונהרות בוראים, כל מה שנברא נברא לשם תכלית והתכלית היא קיום התורה.

אמור מעתה, דלא נברא האדם ואז הגיעה התורה, אלא בשביל שיהא מי שיקיים תורה נברא האדם!

ולפיכך האדם נחשב לנזר הבריאה, כי הוא כל מהותו וישותו היא לקיים את התורה, לא רק ככלי לקיומה, כשאר הדומם הצומח והחי אשר על פני תבל, אלא הוא במעשיו בהליכותיו ובהנהגותיו מקיים את התורה, וממילא מקיים את רצון בוראו ובכך את העולם כולו. זו סיבת חשיבותו הרבה, עד שנוצר כביכול בידיו של הקב"ה - יציר כפוי - ועליו אמר הקב"ה מפורשות - 'נעשה אדם בצלמנו כדמותנו' - צלם אלוקיו חופף עליו מיום בריאתו, כי זוהי גדלותו. ואכן ענין זה תלוי בנו, הנזכה ונממש את יעודנו כיצירי כפוי של הקב"ה או שמא ח"ו נחמוץ להיות ככל החיות והבהמות, שלא נתיחדו בכך, עד שהם ימשלו בנו ופורקו אין מידם! אכן בידיו הדבר! והקריאה הזאת מופנת אלינו - הבה ונעשה אדם, הבה ונצל את הכוחות הגלומים בנו, מעצם היותנו יצירי כפוי של הבורא יתברך.

האדם מעצם בריאתו נברא בכדי לשלוט על העולם, ו'ירדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל הארץ', זו היתה מטרת הבריאה - 'כל שתה תחת רגליו'.

והנה יודעים אנו שהאדם הראשון נברא בשלמות נפלאה, כיאה ליציר כפוי של הבורא, עד כדי כך דאיתא במדרש רבה "אמר רבי הושעיא בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון טעו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו קדוש", עד כדי כך מושלם היה, שאף המלאכים טעו בו. והוצרך הקב"ה להפיל עליו תרדמה כדאיתא שם ולהראות להם כי אין הוא אלא יציר כפוי, קרוץ מחומר.

ברם לשון חז"ל צ"ב, וכי שייך אצל הקב"ה יצירת כפיים? הלא במאמרו ברא שחקים, הוא ציווה ויעמוד, אינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף, וא"כ מה שייך לקרוא לאדם 'יציר כפוי'.

ואמנם התשובה פשוטה, דכל זה בדרך משל נאמר, ואף הרמב"ם כתב כן (הל' יסודי התורה פ"א ה"ט) וז"ל; "מהו זה שכתוב בתורה ותחת רגליו כתובים באצבע אלוקים, יד ה', עיני ה', אזני ה', וכיוצא בדברים האלו - הכל לפי דעתן של בני אדם הוא, שאינן מכירין אלא הגופות, ודברה תורה כלשון בני אדם, והכל כנויים הן. שנאמר 'אם שנותי ברק חרבי' וכי חרב יש לו ובחרב הוא הורג, אלא משל". עכ"ל. אמנם זאת יש עלינו לבאר, מדוע השתמשו רז"ל כאן במשל זה של - 'יציר כפוי', כינוי שלא מצאנוהו גבי שאר הברואים שנבראו בששת ימי המעשה.

ונראה לבאר דבעוד שכל הנברא בעולם, נברא במאמר פיו של הקב"ה, וכדאיתא באבות (ה,א) 'בעשרה מאמרות נברא העולם', הרי שבאדם ישנה בחינה של יצירה - יצירת כפיים, יתר על שאר הברואים, וכדאיתא במדרש תנחומא, שליכת וצבר הקב"ה את העפר ליצירתו של אדם הראשון מכל ארבע כנפות הארץ, וכפי שהביא רש"י על אתר (בראשית ב, ד) ע"פ מן האדמה). ולפיכך נעשתה ביצירתו עבודה מיוחדת של צבירה והכנה, ועל פלא מיוחד שכזה, פלא מופלא שעליו מודים אנו יום יום באומרנו "אשר יצר את האדם בחכמה" - 'יצר' דייקא, לא רק ברא, אלא יצר. ועל יצירה זו רמז הזהיר בקוראו לאדם 'יציר כפוי' של הבורא.

אכן היא גופא צריכה ביאור, מדוע ראה הקב"ה צורך לברוא את האדם ביצירה כה מורכבת ומופלאה, וכי לא די היה לו לאמור כפי שאמר גבי שאר ברואיו? הרי פשוט הוא שלא סתם ברא הקב"ה בריאה חשובה זו, לא סתם ברא הוא את אדם הראשון במדרגה כה נעלה, עד ששייך היה שמלאכי השרת יטעו בו. ומה הסיבה שנכתבה, שהזכרונה בראשית דברינו - "'וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל הארץ". נו? וכי כעת מובן הדבר? הבשביל לשלוט על הארץ צריך היה הקב"ה לברוא בריאה מופלאה שכזו?

אכן המתבונן בדברי רש"י הקדוש על אתר יאורו עיניו וז"ל, "יש בלשון הזה לשון רידוי ולשון ירידה. זכה, רודה בחיות ובהמות. לא זכה, נעשה ירוד לפניהם והחיה מושלת

פרשת בראשית כ"ו תשרי תשס"ט

באר שבע	תל אביב	ירושלים	
16:39	16:36	16:22	הדלקת נרות
17:35	17:34	17:33	מוצאי שבת
18:11	18:10	18:13	רבינו רמב"ם

הזילולא דצדיקא

א - רבי עזרא מפאולה	כז - רבי יצחק הזקן
ג - רבי ישראל מרוז'ין	כט - התנא שמעון הצדיק
ג - רבי יעקב כהן	א - רבי מנחם מנדל בעל ה"צמח צדק"

מעשה שהיה

אין זה טבעי לפחד מבעלי החיים!

ברגע בו סיים החייל את דברי אזהרתו - נראה אחד האריות מתקרב מקרן הרחוב. החילים נעלמו כהרף עין, כאילו בלעה אותם האדמה, ואילו רבי אברהם נותר על מקומו.

בצעדים מאושישים קרב האריה אל האדם שנקרה על דרכו. ואז, במקום להתנפל עליו, לקרעו ולטרפו - רבץ הארי הנורא לרגליו, כמו כלב ציתן היושב לרגלי אדונו. רבי אברהם מהר לאחוז באזני האריה, וכך משכו אל עבר גן החיות שבחצר ארמון השולטן. עודם בדרך - והנה נראה לעיני רבי אברהם האריה השני. בכל כוחו ניסה האריה לפרוץ לתוך בית נעול. על גג הבית עמדו יושביו, רועדים מפחד וחרדים מפני הבאות. קרב רבי אברהם אל האריה ותפס גם לו באזנו. וכך המשיך לפסוע בשובה ונחת, כשכל אחת מידיו תופסת באזנו אחד האריות.

מעל הגגות הביטו תושבי העיר במחזה ולא יכלו להאמין למראה עיניהם. על גג הארמון נצבו באותה שעה השולטן וכמה ממקורביו. גם עליהם נפלה אימת האריות... והנה, מה רואות עיניהם? חכם יהודי מהלך בדרך העולה אל הארמון, ומוביל בעקבותיו שני אריות ענקיים. אוחז הוא באוזניהם כאילו היו כבשים תמימות.

עד מהרה הגיעו רבי אברהם ופמלייתו אל הכלובים, שבשטח גן החיות. בציתנות נכנסו האריות אל תוך כלוביהם, והרב נעל אחריהם את סורגי הברזל.

ברגע זה העזו השולטן ובני לויתו לרדת מעל הגג. רבי אברהם הוזמן להכנס אל תוך הארמון ושם נעשה לו כבוד ויקר.

"מי אתה? פנה אליו השולטן בשאלה, וכיצד הצלחת להשתלט על האריות?"

סיפר לו רבי אברהם, כי מירושלים, הגיע הלום, על מנת לקבץ כסף למען הצלת היהודים שהרעב פגע בהם קשות.

"ואני חשבתי שעושה להטים אתה, הפטיר השולטן, שאם לא כן, מנין שאבת אומץ וכוח לרסן את חיות הטרף שהחרידו את כל יושבי העיר הזאת!"

"כבוד השולטן, השיב רבי אברהם. עיניך הרואות, כי אדם חלוש ותשוש אני. זקן אני, ומימי לא הייתי גבור ועושה להטים. חלילה וחס, תורתנו הקדושה אוסרת עלינו כל לחש וכשוף."

"ובכל זאת, כיצד הצלחתי לרסן את חיות הפרא? ובכן, חכמינו זכרונם לברכה הורו לנו: 'איזהו גיבור. הכובש את יצרו'. ואני, כל ימי השתדלתי והתאמצתי לכבוש את יצרי. ודע לך, אדוני השולטן, כי אינני פוחד ממאומה, זולת מה' א-לוהי."

"ודבר נוסף אומר לך, המשיך הרב: כשברא ה' את בעלי החיים, הכניס בתוכם פחד טבעי מבני האדם, כפי שאומר הפסוק 'ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרומשת על הארץ'. פחד זה קיים רק כאשר נוהג האדם כראוי. והיה אם יתנהג האדם כחיה או כבהמה - או אז יאבד הוא את צלם הא-להים, ולא יפלא שאז, במקום אשר תפחד החיה ממנו, יפחד הוא מהחיה."

דברי הרב, העמוקים ומלאי החכמה, הרשימו את השולטן ואת שריו. הבין השולטן כי אדם קדוש, שברכת אלוקים נסוכה עליו, ניצב לפניו. "עלי לגמול טובה לאדם קדוש וצדיק זה", החליט בלבו. הוא צויה לממונה על אוצרותיו לתת לרבי אברהם סכום גדול של כסף וזהב, עבור עניי עירו.

שמח וטוב לב עזב רבי אברהם את קושטה ופניו לירושלים, כשמילות התודה של השולטן מלוות אותו בדרכו.

היתה זו שנת בצורת. השמים היו נקיים מענן, והאדמה היבשה והסדוקה לא הצמיחה מאומה. רעב כבד פקד את יהודי ירושלים. מצרכי מזון כמעט ולא היו, ומעט המזון שהיה בנמצא - מחירו האמיד פלאים, וידם של יהודי ירושלים העניים, לא השיגה לקנותו.

באותם הימים היתה בירושלים ישיבה, בה למדו תלמידי חכמים רבים. קשה היה מצבם של יהודי ירושלים, וקשה שבעתים היה מצב תלמידי הישיבה ובני משפחותיהם.

בעת צרה זו, נאספו רבני ירושלים ומנהיגי הקהלה, ויחדיו החליטו לשגר שליחים לארצות הפזורה. השליחים יפנו אל אחינו היושבים בקהלות ישראל וירתמו אותם לעזרת יהודי עיר הקודש, הגוועים ברעב.

ומי יצא לשליחות ההצלה הדחופה? - הופל הפור, ובגורל עלה שמו של רבי אברהם גאלאנטי זצ"ל. צדקותו וגאונותו של רבי אברהם היו מן המפורסמות. כל ימיו היה שקוע באהבת התורה, ועתה, כשהוטל עליו לנדוד למרחקים כדי לאסוף כספים - היה הדבר קשה לו. אולם לא איש כרבי אברהם יערער על שליחות של הצלת נפשות. הוא קיבל ברצון את הגזירה, נטל טלית ותפילין ומעט צידה אל הדרך ופנה אל העיר יפו, משם התכוונן לצאת בספינה אל קושטה שבתורכיה.

ימים רבים ארכה ההפלגה, עד שלבסוף קרבה הספינה אל חופי קושטה. כבר מרחוק הבחין רב החובל, כי דבר מה מתרחש על החוף: אנשים התרוצצו אנה ואנה כאחוזי תזזית, ונראה היה כאילו קוראים הם לעזרה. גם על גגות הבתים נראו אנשים, ועל פי תנועות ידיהם ניכר, כי הם שרויים בפחד נורא.

רב החובל נחרד למראה עיניו, וגם הנוסעים שצפו במחזה נבהלו, ועל כן הוחלט כי הספינה תמשיך במסעה מבלי לעגון בנמל קושטה. שמע זאת רבי אברהם ולא ידע את אשר יעשה: הן פניו מועדות לקהילת קושטה המעטיירה בשליחות הצלה, וכיצד זה ימשיך הלאה מבלי למלא את השליחות?

פנה רבי אברהם אל רב החובל וביקש כי יעמיד לרשותו סירה קטנה ומלח שישט אותו עד החוף. ואז, לכשיגיע אל החוף, ישוב המלח בסירתו אל הספינה וזו תמשיך בדרכה.

לא בנקל הסכים רב החובל לבקשה. הוא ניסה לשדל את רבי אברהם להשאר באניה ולא להסתכן ולעלות על החוף, אך בראותו כי הנוסע היהודי עומד בכל תוקף על שלו, הסכים למלא את מבוקשו.

הסירה הורדה, ורבי אברהם בלויית מלח, שט לעבר החוף. כאשר התקרבו אל היבשה - ירד רבי אברהם בחפזו רב, והסירה שבה אל הספינה, וזו מיהרה להתרחק מהשטח.

שני חילים חמושים קדמו את רבי אברהם בעלותו אל החוף. "אם חייך יקרים לך", הזהירוהו, "נוס על נפשך!"

"מה פשר המהומה?" שאלם רבי אברהם בנחת. "שני אריות גדולים ונוראים נמלטו מגן החיות של השולטן", ספרו החילים, "ועתה מסתובבים הם חופשיים בעיר. בודאי מובן לך משום מה נמלטו התושבים על נפשם ועלו על הגגות. מוטב שגם אתה תמהר לטפס אל הגג הקרוב ביותר!"

חוד הפרשה

תולה ארץ על בלימה נצור לשונך

הרבה נכשלים בזה

1. באיזה יום בבריאה נבראו המלאכים?
2. מה בין 'דשא' ל'עשב'?

אם לוי סיפר לראובן גנות על שמעון, והלך ראובן וגילה לשמעון (ועל ידי כך עבר ראובן על איסור רכילות) אסור לשמעון לחזור ולומר ללוי "למה דיברת עלי כך וכך?" שהרי בזה שמעון הולך רכיל על ראובן.

ואפילו אינו מזכיר ששמעו מראובן, אם ממילא יבין שראובן גילה את הדבר, אסור. והרבה נכשלים בזה.

מאוצרו של מורנו ורבנו הגה"צ
רבי דוד חנניה פינטו שליט"א

מן האוצר

**"בראשית
ברא א-להים
את השמים
ואת הארץ".**

ואמרו רבותינו ז"ל
חגיגה יב, ב) הקדוש ברוך
הוא מחדש בכל יום תמיד
מעשה בראשית.

עוד אמרו (ב"ר א, א) אין ראשית האמור כאן - אלא תורה, שנאמר
(משלי ח, כב) "ה' קנני ראשית דרכו", ולא נברא העולם אלא
בשביל התורה.

התחדשות הבריאה מחייבת התחדשות בתורה בכל יום

הוי אומר שצריכים דברי תורה שיהיו בעיני האדם כחדשים
בכל יום ויום, ולכך נקראת תורה "ראשית", ללמדך שאין
התורה אלא ראשית, וכל יום ויום צריכין שיהיו בעיני האדם
כחדשים וכאלו לא למד מימיו, וכענין שאמרו רבותינו ז"ל
(ספרי ואתחנן ו, ח) שלא יהיו דברי תורה בעיניך כדיוטגמא
ישנה שאין אדם סופנה, אלא כחדשה שהכל רצים
לקראתה.

וכשם שבראשית הבריאה של ימי המעשה, הקדוש ברוך הוא
יתברך שמו, חוזר ומחדשו כל יום ויום, כך התורה שבשבילה
נברא העולם ובשבילה נאמר "בראשית", צריך אדם לחדשה בכל
יום ויום.

מן המעין

סיפוקו הגדול של
האדם הוא במילוי
של החסר לו, וארור
הוא היצור שאין לו כל
שאיפה ודרישה, שאינו
חסר מאומה ואינו נצרך
לדבר מה.

**"ויאמר קין אל הבל
אחיו ויהי בהיותם בשדה"**
(ד. ט)

ומה אמר לו קין להבל?

כך אמרו רבותינו במדרש:

"אמרו בואו ונחלוק את העולם. אחד נטל את הקרקעות ואחד נטל
את המטלטלין. דין אמר ארעא דאת קאים עליה דידי (זה אמר:
הקרקע שאתה עומד עליה - שלי) ודין אמר מה דאת לביש דידי
(וזה אמר: מה שלובש אתה - שלי הוא). דין אמר חלוץ ודין אמר
פרח. מתוך כך 'ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו'.

רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר: שניהם נטלו את הקרקעות
ושניהם נטלו את המטלטלין, ועל מה היו מדיינים? אלא זה אומר
בתחומי בית המדרש נבנה וזה אומר בתחומי בית המקדש נבנה,
שנאמר 'ויהי בהיותם בשדה' - ואין שדה אלא בית המקדש שנאמר
'ציון שדה תחרש'. ומתוך כך: "ויקם קין על הבל אחיו ויהרגהו".

בדרך רמז

"בראשית ברא א-להים"

תיבת "בראשית", היא ראשי התיבות של "בקול רם אברך שם ה'
תמיד". ומכאן רמז שיש לברך הברכות בקול רם כדי שהאחרים
יענו אחריו אמין.

("נחל קדומים").

"בראשית ברא"

"בראשית" אותיות: "ברא - שית".

רמז למאמר חז"ל "בכל הלכה כרבא - חוץ מיע"ל קג"ם".

("משכיל אל דל").

"ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו" (ב. יז)

וסמך ליה: "ויאמר ה' א-להים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו
עזר כנגדו".

פשר סמיכות הכתובים, מבואר בשם המהר"י בירב על פי האמור
בגמרא מסכת שבת (דף יא.). לגבי האיסור לקרות בשבת לאור הנר -
שזא ישכח ויטה. והגמרא מעירה שלגבי שנים הקורין יחד, הותרה
הקריאה לאור הנר מכיון שאם יבוא האחד להטות, יזכירנו חברו.
ואם כן לאחר שהעמיד הקדוש ברוך הוא את האדם הראשון בגן
העדן לעובדה ולשומרה, אמר הקדוש ברוך הוא "אעשה לו עזר
כנגדו" - שהיא תזהירנו ותזכירהו על האיסור שלא לאכול מעץ
הדעת.

"אעשה לו עזר כנגדו" (ב. יח)

המעשה הבא מובא בספר "מרבצי תורה ומוסר":

אדם אחד התלונן בפני רבי אייזיק שר, כי בכל ערב שבת נופלת
קטטה בתוך ביתו, הוא מצידו משלים את כל ההכנות לשבת בשעה
מוקדמת, אולם אשתו עוסקת במלאכה תמיד עד הרגע האחרון.

- ואיך מתכונן אתה לקבלת שבת - שאל רבי אייזיק.

- ברוך השם - השיב האיש, כבר מחצות היום יושב אנכי מעוטף
בגלימא של שבת קורא בפרשת השבוע ומתקדש לשבת
מלכתא.

- אם כן - קרא לעברו רבי אייזיק, עצתי אמונה שתפשוט עוד
לשעה קלה את הגלימה, תקום לעזור עזרה של ממש לרעייתך
בעבודה המעשית, וכשתבוא השעה הנכונה תוכיחנה בניחותא
וידעת כי שלום אהלך...

"ועפר תאכל כל ימי חייך" (ג. יד)

אם תכלכל אותו האדמה, תספקנו ותשביענו - מה קללה יש
בכאן? אדרבה, הרי הובטח לו בזה שלעולם יהיה מזונו מוכן ומזומן
לפניו?

רעיון נחמד לכך, כותב הרב "ישמח ישראל" - דווקא בהבטחה זו
גופא שלא יצטרך לטרוח למזונו ולא יחסר לו מזון לעולם - בכך
נעוצה הקללה. שכן אין ההנאה ושמחת החיים מצויות אלא בעצם
השגתם של השאיפות והמאויים. ולכך גם נתקנה הברכה "בורא
נפשות רבות וחסרון" - אף החסרון בכלל הברכה הוא.

גולם תבנית מן האדמה יצרת - (א)

"וַיִּצְרֶה אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֲפָרָה מִן הָאָדָמָה וַיִּפְחֶה בְּאַפָּיו נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה."

האדם - בחר הברואים, יציר כפיו של בורא העולמים, אדון כל

הארץ. הוא זה שנברא ונוצר כגולם תבנית מן האדמה, ובנפחת נשמת החיים באפיו נהפך האדם ל"נפש חיה - לרוח ממללא". והנה הוא ניצב במעלה הבריאה - דומם, צומח, חי, מדבר. ומכאן גם חביבותו של האדם - "חביב אדם שנברא בצלם".

וכך קובע המדרש (בראשית רבה לט. יד): "אם מתכנסין כל באי עולם לברוא אפילו יתוש אחד - אינם יכולים לזרוק בו נשמה".

כח הדיבור ונפחתו בבריאה כל שהיא - היתה ונותרה ביום השישי לבריאת העולם, בתבניתו של אדם הראשון. ותו לא.

ואכן במקורותינו נסקרו מספר אירועים שבהם יצרו גדולי ישראל יצירות (תת) אנושיות, בסיוע שמות הקודש שמקורם ב"ספר היצירה" - ראש וראשון לכל ספרי הקבלה, המיוחס לאברהם אבינו ע"ה. המפורסם שבהם הוא "יוסליה הגולם" - מפראג ולעומתו יש שיצירותיהם נותרו לוטות בערפל. על המפורסמים שבהם והשלכותיהם ההלכתיות - בעיקר - נעמוד במאמר זה ובעזרה"י בשבוע הקרוב.

עד שידעו לצור עולם

כשברא הקב"ה את עולמו, כך נאמר במדרש, (אוצר המדרשים. פסיקתא עמ' 487) "ברא" "ספר יצירה" וצפה בו וממנו ברא עולמו, כיון שסיים מלאכתו הניחו בתורה והראה לו לאברהם ספר יצירה ולא הבין בו דבר, יצאה בת קול ואמרה האתה רוצה לדמות דעתך עם דעת, כלום אינך יכול להבין בו יחידי, לך אצל שם ועבר. הלך אצל שם ועבר והביטו בו ג' שנים עד שידעו לצור עולם".

בספר "חלקת מחוקק" (סימן א) מצטט את דברי הספר "עבודת הקודש" להרב איש האלקי מוהרר"מ קורדאווי"רו זצ"ל, בחלק התכלית פרק י"ז וז"ל: ספר יצירה מזמן אברהם אבינו ע"ה, נמצא בין אומתו הקדושה, וירמיה ע"ה בזמן בית הראשון היה מתעסק בו, כמו שנמצא בספר הבטחון שעשה ר"י בן בתירא ע"ה, הביאו רב חמאי גאון ז"ל בס' היחוד וגם הביאו הקדוש קנה ז"ל בספר הפליאה, שירמיה הנביא ע"ה היה מתעסק בספר יצירה בינו לבין עצמו, יצתה בת קול ואמרה 'קנה לך חבר'. הלך אצל סירא בנו ונתעסקו בספר יצירה שלש שנים לקיים הכתוב אז נדברו יראי ה' וגו' עכ"ל.

ובן הבקר אשר עשה

כבר בגמרא מסכת סנהדרין (דף סה:) מוזכר שהאמורא רבה, ברא 'גברא' על ידי צרופ אותיות של שם מ"ספר יצירה", ושיגרו לחבירו רבי זירא שביקש לתהות בקנקנו, אך לאחר שהדו-שיח ביניהם נותר יתום וחד צדדי, אמר לו רבי זירא "חזור לעפרך".

שימוש מועיל אחר שנעשה ב"ספר יצירה", מספרת הגמרא על רב חנינא ורב אושעיה שהיו יושבים בכל ערב שבת ועוסקים ב"ספר יצירה", ובוראים עגל משולש (טוב, ובעל טעם - כאילו הגיע לשליש ימיו)

וסועדים בו את לבם.

הרשב"א בתשובה (א. ת"ג) מעיר על כך קובע ששני החכמים שנזכרו ביצירת העגל, עשו זאת דוקא בערב שבת - "משום שבו היתה בריאת הבהמה".

בספר "שני לוחות הברית" (תורה שבכתב. וישב ל.) מציין ליצירה פלאית זו ומקורה, וכך הוא כותב: אברהם עשה ספר יצירה ומסרו ליצחק ויצחק ליעקב ויעקב לבניו, דאין מוסרין סתרי תורה רק למייוחסי ישראל, על כן מסרו לבני הגבירה ולא לבני השפחות. ובסנהדרין (סה:) חנינא ורב אושעיה בראו עגלא תילתא בכל ערב שבת על ידי ספר יצירה.

על השאלה האם יצירת בעל חי שכזה בדרך נסית, מחייבת שחיטה קודם האכילה כשאר בעלי החיים? הוא משיב בפסקנות גמורה: "ובודאי אין צריך שחיטה ומותר לאכלו חי, וכן עשו השבטים. ויוסף סבר שהיה נולד מאב, והביא דיבה שאכלו אבר מן החי".

הגאון רבי יהודה רוזאניס זצ"ל, בספרו הנפלא "פרשת דרכים", מיישב בדרך זו את תמיהת המפרשים, דהיאך האכיל אברהם אבינו ע"ה למלאכים שהכניסם תחת צל קורתו, בשר בחלב, כנאמר "ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה"? ועל כך הוא מבאר שאברהם האכיל למלאכים מן בן הבקר שברא על ידי "ספר יצירה", ואם כן לא הוי בשר בחלב, ושרי. וכך גם כותב המלבי"ם בפירושו לתורה.

שאלה הלכתית אחרת מעניינת, מופיעה בשו"ת "ויקן יוסף" (סימן י): אם יוכל לפדות בכור בהמה - בשה שנברא על ידי ספר יצירה? את תשובתו לכך הוא מחזק מדברי הירושלמי (פאה א.א.) שם מסופר שלא מצאו פרה אדומה כי אם אחת ושקלוה כל משקלה זהב. ואמאי לא בראו על ידי ספר יצירה? ויש לומר כיון דבעי שחיטה לשמה, וכאן לא שייך שחיטה.

בספר "שדה הארץ" (יו"ד ג.א.) נדרש אף הוא לסוגיית שחיטת בהמה הנבראת ע"י ספר יצירה, ולענין איסור אכילת חלבה ודמה, ובחיה - שייכות מצוות כיסוי הדם וכיוצא באלו, ומסקנתו זהה שאין שייך בזה דין שחיטה ולא איסור חלב ודם ואין צריך לכיסוי הדם וכו'.

מי יאכילנו בשר?

לענין הקרבת בהמה שכזו לקרבן ע"ג המזבח. באחרונים ניסו לפשוט זאת מהנאמר במסכת אבות (ה. א.) ובעוד מקומות, כי אילו של אברהם אבינו ע"ה נברא בערב שבת בין השמשות. ואם כן מוכח דאף בלא לידה - כשר להקרבה ("פרדס יוסף" וישב. לחלק מהמקורות העיריני הרב דן מחבר שליט"א).

על דרך הדרוש, שואל בספר "פתח הדעת", על תלונת בני ישראל "מי יאכילנו בשר" (במדבר יא. ג.). הא יכול היה [משה רבינו ע"ה] לברוא בהמות ועופות על ידי ספר יצירה? ועיין בסנהדרין דבראו עגל בכל ערב שבת. ואף דדוקא לכבוד שבת כמ"ש בתורת חיים שם, מכל מקום כאן גם כן צורך גדול...

אפס, שכבר כתב הרב "קדושת לוי" זצ"ל כי בני ישראל התאוננו "מי יאכילנו בשר" היינו טעם בשר שנכשר ע"י מליחה לא היו יכולים להרגיש במן, כי לא היו מצווים עוד על זה. מה שאין כן בדגים לא נתווסף טעם חדש, ע"י איזה מצוה היו יכולים להרגיש במן. ואתי שפיר דמשה רבינו ע"ה לא היה יכול לברוא בהמות ועופות - דאז היו רשאים בלא שחיטה ומליחה, כמו שכתב שלי"ה. והם רצו לטעום טעם בשר על ידי הכשר מצות מליחה.